

ОБЗОРНЫЕ ПУБЛИКАЦИИ по правовой информатике

УДК 519.711.3:343

М.В. ГВОЗДЕНКО,

С.М. ІВАНОВ, канд. техн. наук (м. Харків)

КОМП'ЮТЕРНІ СИСТЕМИ У НОТАРІАЛЬНІЙ ТА СУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена актуальній проблемі комп'ютеризації судовій діяльності. Основний програмний продукт, який застосовується в судовій та нотаріальній діяльності – автоматизовані інформаційно-довідкові правові системи. В статті розглядаються питання побудови, інформаційного забезпечення та класифікації автоматизованих інформаційно-довідкових правових систем по функціональному призначенню. Наведені приклади інформаційно-довідкових правових систем, які розповсюджені по Україні.

Clause is devoted to a urgent problem of a computerization of judicial activity. Basic programt product used in judicial and notarial activity - automated -help legal systems. In clause the questions of creation, information maintenance and classification of the automated information-help legal systems by functional purpose(assignment) are considered. The examples of information-help legal systems widedspread(distributed) on Ukraine are given.

Постанова проблеми. Одним зі шляхів удосконалення організації судочинства служить підвищення ступеня інформатизації судів, їхня комп'ютеризація, розширення застосування комп'ютерних технологій, створення на цій базі сучасних і надійних систем добору, збереження інформації, доступу до неї, а також її використання і поширення.

Аналіз літератури. Найбільш поширеними автоматизованими правовими системами України є інформаційно-пошукова правова система "Нормативні акти України" (НАУ), системи мережі ділової інформації Ліга-Закон, інформаційно-довідкова система "Законодавство України", інформаційно-довідкова система "Право", програмний комплекс "Експерт-Юрист" та нотаріальні реєстри. На підставі деяких з них і провадились данні дослідження [1 – 6].

Мета статті. Дослідження створення, можливості та доцільності використання комп'ютерних технологій у судовій та нотаріальній діяльності, їх переваг та ефективності.

Принципи побудови та можливості сучасних автоматизованих правових систем України. Велику роль у комп'ютеризації судової та нотаріальної діяльності відіграє автоматизація інформаційного забезпечення, і зокрема, її невід'ємний і першорядний елемент – довідково-правові системи. Програми цього класу надають не тільки доступ до правової інформації, а і

стають зручним інструментом роботи з нею, що дозволяє навіть не фахівцю в сфері права використовувати нормативні документи у своїй діяльності.

Друга важлива задача, яку дозволяють вирішити правові системи – це пошук необхідних нормативних документів. Цьому сприяє продумана організація інформації у середині бази даних програми, а саме – індексування документів за допомогою ключових слів, пошук у назві й у тексті документа, а також сортування нормативних документів по тематиці. Крім пошуку, системи оснащені іншими додатковими засобами керування інформацією – можливостями створення добірок документів, відстеження зв'язків між документами. Ефективна робота з текстом документів включає можливість позначати необхідні місця в тексті закладками, а засоби імпорту можуть зберегти документ в одному зі зручних форматів (наприклад, у форматі текстового редактора Word чи у форматі html) [7, 8].

До складу сучасних довідкових правових систем входять не тільки бази даних по нормативних документах. Багато виробників правових систем доповнюють свої продукти і іншою вкрай корисною довідковою інформацією. Ще одним доповненням сучасних довідкових правових систем є тематичні пакети по різних напрямках діяльності. Вони включають словники, довідники, електронні підшивки періодичних видань, бланки звітів. Таким чином, довідкові системи по законодавству є універсальними і різнобічними електронними помічниками сучасного підприємця.

Розробка програмного забезпечення – це складний комплекс самостійних розробок, що містить у собі ряд процесів, які є загальними для практично будь-якого програмного продукту [9, 10].

– Визначення вимог. На даному етапі виявляються потенційні користувачі програмного продукту і запропоновані ними вимоги до автоматизованої системи чи програмному комплексу. Подібні роботи найчастіше містять значний пошуковий елемент і часто зв'язані з необхідністю попереднього проведення наукових досліджень. Результати роботи на цьому етапі найчастіше оформляються у виді, так названого, передпроектного обстеження. Визначення вимог для створення автоматизованих систем в області інформаційного забезпечення правозастосовальної діяльності має ряд особливостей, що визначаються специфікою автоматизуемого об'єкта. Зазначена задача, незважаючи на достаток технічної термінології, є переважно правововою по своїй суті і повинна виконуватися юристами, що чітко представляють змістовну сторону задачі, що розв'язується. При автоматизації завжди зважається безліч технічних проблем, але саме на етапі визначення вимог і на етапі функціонування автоматизованої системи інформаційного забезпечення вага правових аспектів є граничною.

– Проектування. На даному етапі виконується аналіз задач, для рішення яких розробляється програмний продукт, створюється проект, що задовольняє вимогам користувачів, вибираються шляхи рішення поставлених задач, визначаються форми інформаційного, технічного, математичного, правового,

лінгвістичного, програмного й інших видів забезпечення. Цей етап завершується складанням технічного завдання, робочого документа, на підставі якого буде виконуватися наступний етап роботи.

Особливість етапу проектування автоматизованої системи інформаційного забезпечення правозастосувальної діяльності полягає в тому, що тут підвищується вага технічних аспектів – визначається мова програмування, способи технічного захисту інформації, боротьби зі збоями в енергоживленні й ін.

– Розробка. На даному етапі потрібно написати код, а потім налагодити і документувати програму, переконавшись, що вона задовольняє вимогам користувачів. Тут істотно підвищуються роль математичних, програмних і технічних знань, тому що цей етап зв'язаний, насамперед, з розробкою програмних комплексів і їхньою реалізацією на обчислювальних машинах.

– Впровадження. Під впровадженням автоматизованої системи розуміють комплекс робіт, зв'язаних з передачею автоматизованої системи користувачу і початку її робочої експлуатації. Як правило, цей етап має ряд самостійних "підетапів" таких як установка програми, її апробування, досвідчена експлуатація, перевірка її на тестових прикладах і ін.

Кінцевими користувачами інформаційно-правових систем є не програмісти і системні адміністратори, а люди найчастіше дуже далекі від технічних тонкощів функціонування програм для ЕОМ. Рішення цього питання можливо при діалоговій побудові системи. Свій розвиток діалогова побудова систем у даний час одержує в розробці так званих об'єктно-орієнтованих програм. У таких програмах для активізації тієї чи іншої функції використовуються об'єкти (картинки, кнопки, списки, іконки і т.п.), що відображають зміст і характер виконуваної функції, що підвищує швидкість сприйняття інформації, що представляється, швидкість керування програмою, поліпшує візуальне представлення програми (її інтерфейс).

Забезпечення функціонування правової системи інформаційного забезпечення має своєю метою створення комфортних, надійних і безперебійних умов роботи кінцевих користувачів:

– Застосування системи гіпертекстових посилань – наявність такої системи дозволяє зв'язати кілька документів один з одним. Часто один нормативний акт містить посилання на інші нормативні акти. При цьому у користувача є можливість подивитися це посилання безпосередньо з первісного документа, а потім повернутися до нього ж.

– Адекватність запитів і відповідей – одна з найважливіших вимог інформаційного забезпечення зводиться до того, що відповідь системи повинна адекватно відображати запит користувача. Ступінь точності відповіді, звичайно, залежить від багатьох параметрів системи. Велике значення має коректність класифікації інформації, побудови самої системи і т.д. Однак багато в чому відповідність відповіді запиту визначається саме на етапі організації функціонування системи.

– Орієнтація на мережні системи – мережна версія програми дозволяє відразу декільком користувачам працювати з однією програмою одночасно. При досить високій вартості деяких довідково-правових систем це є безсумнівною перевагою.

– Захист системи від несанкціонованого доступу. При функціонуванні системи інформаційного забезпечення необхідно вирішувати питання про ступінь її захищеності від несанкціонованого доступу. У тих випадках, коли інформаційна система має комерційну цінність, її варто захищати від доступу осіб, що не придбали права на користування накопиченою інформацією.

Довідково-правові системи входять в групу інформаційного забезпечення спеціального призначення. У свою чергу її можна розділити по функціональних задачах, серед яких виділяються наступні:

- рішення задач законотворчості і кодифікації законодавства;
- активізація правових знань у правотворчої і правозастосовальній діяльності, забезпечення достовірною правовою інформацією кожного члена суспільства;
- підтримка в контрольному стані інформації про нормативні акти в зв'язку з відновленням і зміною законодавства;
- забезпечення інтеграції знань про чинне законодавство колишнього СРСР, законодавстві України і країн учасниць СНД;
- підтримка ретроспективного фонду нормативних актів;
- розвиток нових організаційно-технологічних структур.

Висновки. Інформатизація судів припускає прийняття єдиної концепції і вироблення погодженого із судами підходу до створення базових програмно-апаратних комплексів, засобів інформаційного, нормативно-правового, організаційно-методичного і кадрового забезпечення діяльності судів.

Список літератури: 1. *Морозов В.К., Грузинцева С.О., Селезнева Ю.А., Барджис Ю.А.* Основные тенденции в развитии компьютерных систем правовой информации // Правовая информатика, 1996. – Вып. 1. 2. *Аглицкий И., Коротич П.* Компьютерные справочные правовые системы за рубежом и в России // "ComputerWeek", № 47. 3. Офіційний сайт Верховної Ради України <http://www.rada.gov.ua>. 4. Офіційний сайт АПС НАУ <http://www.nau.kiev.ua/index.php>. 5. Офіційний сайт ЛІГА <http://liga.net/> 6. Офіційний сайт BVV software <http://bv.v.kiev.ua/pravo.html>. 7. *Morris L. Cohen and Kent C. Olson.* Legal Research in a nutshell // St. Paul, Minn., West Publishing Co, 1992. 8. *Гегечкори Л.А., Шмелев А.А.* Задачи совершенствования поискового аппарата автоматизированных информационно-поисковых систем по законодательству // Правовая информатика, 1999. – Вып. 1. 9. *Калмыков Б.М., Жирнов А.Н., Емельянов А.В.* Автоматизированная система. Справочно-информационный фонд с текстовыми и графическими данными // Экспертная практика. МВД РФ, 1994. – № 35. – С. 63 – 64. 10. *Комин К.К.* Эволюция информатики и проблема формирования нового комплекса наук об информации // Научно-техническая информация. Серия 1. Организация и методика информационной работы. – 1995. – № 5. – С. 1 – 7.

Поступила в редакцию 07.04.2006